

Cierpienie i umieranie w życiu moim i moich bliskich

I. PROSPEKT WARTOŚCI

1.1. CEL OGÓLNY

Rozwój duchowy

1.2. CEL SZCZEGÓŁOWY

Zrozumienie przygodności ludzkiego życia

1.3. CEL WYCHOWAWCZY

Kształtowanie postaw wobec sytuacji krańcowych

1.4. PROPONOWANE TEMATY

- Cierpienie jest nieodłącznym elementem życia człowieka.
- Dążenie do szczęścia pozbawionego cierpienia jest fikcją.
- Doświadczenie cierpienia i śmierci uwrażliwia człowieka na problemy bliźnich i pomaga w ich zrozumieniu.

- Cierpienie może być zawinione przez samego człowieka (stosowanie używek: narkotyków, papierosów, alkoholu).

1.5. ZADANIA DLA UCZNIA, SAMOWYCHOWANIE

Normy

- Wszelkie zło wyrządzone drugiemu człowiekowi niszczy także mnie.
- Cierpienie dla człowieka jest wezwaniem do przekroczenia siebie.
- Wiele cierpień człowiek sam sobie zadaje przez nierozważne działanie.

Zasady

- Doświadczenia różnorodnych cierpień traktuję jako wyzwanie do solidarności i integracji z innymi cierpiącymi.
- Konfrontuję własne wątpliwości, związane z tajemnicą cierpienia i śmierci, z autorytetami moralnymi.
- Nie unikam osób, które cierpią. Towarzyszę moim bliskim w ich chorobie i umieraniu.

1.6. ZADANIA DLA RODZICÓW

Normy

- Człowiek poszukuje sensu cierpienia.
- Doświadczenie cierpienia i śmierci jest trudne do przekazania, dlatego w ich obliczu człowiek pozostaje w pewien sposób samotny.
- Cierpienie przyjęte z wiarą i przeżyte z miłością uszlachetnia człowieka.

Zasady

- Staram się, by kara, jaką nakładam na dziecko, była proporcjonalna do jego winy, nie większa niż ta, którą dziecko jest w stanie znieść, oraz uzasadniona i zrozumiała dla niego.
- Pomagam mojemu dziecku odnaleźć sens jego cierpienia w świetle słów Pisma Świętego, Nauczania Kościoła oraz pozytywnych przykładów.
- Uczę dziecko mężnego i pokornego znoszenia trudów.

1.7. ZADANIA DLA SZKOŁY, WYCHOWAWCY

Normy

- Zadanie nauczyciela polega nie tylko na przekazywaniu uczniom wiadomości, ale również na wychowaniu ich na uczciwych, prawych i dobrych ludzi.
- Doświadczenie śmierci bliskich uczy dystansu wobec rzeczy doczesnych i koncentracji na wartościach nieprzemijających, duchowych.
- Żał po utracie kogoś bliskiego ma psychologiczne etapy: rozpacz, pytania dlaczego to mnie spotkało, refleksji i wreszcie akceptacji.

Zasady

- Przypominam uczniom o solidarności z kolegami, którzy mają trudności, problemy, czy też doświadczają cierpienia.
- Ukazuję młodym ludziom pozytywny wymiar przykazań, norm i zasad jako drogi uniknięcia niepotrzebnych cierpień.
- Staram się żyć tak, aby być autorytetem dla moich uczniów.

1.8. SPOSÓB REALIZACJI

W przypadku, gdy jeden z uczniów przeżywa cierpienie związane z chorobą, problemami w domu lub śmiercią najbliższych, należy zachęcić pozostałe osoby z klasy do organizowania konkretnej pomocy: duchowej, materialnej, czy też zasugerować odwiedzanie kolegi. Ważna jest tutaj gotowość do wsparcia i rozeznanie się w potrzebach ucznia.

1.9. OSIĄGNIĘCIA, EFEKTY

Obcowanie ze śmiercią bliskich osób pomaga w spojrzeniu na sprawy i dobra doczesne z perspektywy pewnego dystansu. Choroba i śmierć świadczą o kruchości i przemijalności ludzkiego życia. W tym świetle wszelkie dążenia do pomnożenia stanu posiadania, osiągnięcia sukcesu czy sławy tracą rolę pierwszorzędą. Wzrasta natomiast samoświadomość i poczucie odpowiedzialności za swoje czyny. Pojawia się pytanie o życie po śmierci. Poddany doświadczeniom cierpienia i śmierci człowiek poznaje swoją niemoc w panowaniu nad sobą i światem. Uczy się pokory. Zaczyna lepiej rozumieć słabości i ograniczenia innych.

1.10. ZAGROŻENIA

Wychowanie w duchu komfortu materialnego, dążenia do sukcesu i przyjemności osłabia odporność człowieka na cierpienie. Pojmowane jest ono jako życiowe nieszczęście i beznadziejna klęska. Reklamuje się działania medyczne i zabiegi kosmetyczne, które mają skutecznie wyeliminować cierpienie, choroby i oznaki przemijania ludzkiego życia. Niestety, działania te podejmowane są wbrew zasadom moralnym: poszanowania godności i integralności człowieka oraz nienaruszalności ludzkiego życia. Ponadto, odsuwając perspektywę śmierci na coraz dalszy plan, odbierają człowiekowi czas potrzebny na podjęcie refleksji nad swoim życiem i postępowaniem.

II. PEDAGOG

2.1. TREŚĆ MATERIAŁU

Cierpienie i ból są emocjami powszechnymi. Pojawiają się w wielu aspektach życia: cielesnym, emocjonalnym, duchowym. Cierpienie jest nieodłącznym elementem życia ludzkiego. Na pytania: Jaki jest sens mojej choroby? Dlaczego mnie to spotkało? Dlaczego moja mama umarła? – ciężko jest znaleźć satysfakcjonującą odpowiedź. Można zaprzeczać cierpieniu, wypierać się go, buntować się albo uciekać w przyjemności, ale to nie sprawi, że ono zniknie. Istotną cechą cierpienia jest jego tajemniczość.

To doświadczenie powinno skłonić młodzież do refleksji nad wartością i sensem życia. Czas choroby osoby bliskiej albo jej śmierć to dla poszczególnych członków rodziny czas spotkania z samym sobą, własną wewnętrzną tragedią niemocy, braku sił i możliwości. Taka sytuacja niesie ze sobą nieokreśloną przyszłość, której towarzyszyć może lęk, niepokój i brak poczucia bezpieczeństwa. Radzenie sobie z takimi emocjami wymaga umiejętności przezwyciężania własnych obaw i wiary w lepsze jutro.

2.2. LITERATURA WYBRANA Z KOMENTARZEM

Opowiadanie Stefana Żeromskiego pokazuje losy Stanisławy Bozowskiej i Pawła Obareckiego, którzy na różne sposoby próbowali edukować najbiedniejsze warstwy społeczne. Stanisława Bozowska poświęciła sprawy osobiste, rodzinę, miłość, aby wypełniać hasła pracy u podstaw. Prowadziła pracę oświatową wśród ubogich mieszkańców. Doktor Obarecki chciał być wrażliwym członkiem społeczeństwa, ale po jakimś czasie przestał widzieć sens swojej pracy. Idee i horyzonty myślowe doktora upadły.

Śmierć panny Stanisławy wywarła wpływ niejaki na usposobienie doktora Pawła. Przez pewien czas czytywał w wolnych chwilach Boską Komedię Dantego, w winta nawet nie grywał, gospodynię dwudziestoczworoletnią odprawił. Stopniowo jednak uspokoił się.

S. Żeromski, *Siłaczka*, wyd. Greg, Kraków 2018, s. 32.

W mieszkaniu doktora zjawia się chłop z prośbą o pomoc w wyleczeniu tamtejszej nauczycielki. Na miejscu okazuje się, że chora jest dawną miłością doktora,

której nie widział od czasu studiów. Obarecki miał nadzieję, że Stasię uda się uratować, ale niestety zmarła. Cierpienie i umieranie bliskiej mu osoby wywołało u lekarza olbrzymi wstrząs i depresję. Po jakimś czasie powrócił do starych przyzwyczajeń.

„Tren X” zawiera refleksje ojca nad miejscem pośmiertnego przebywania duszy córki. Szuka jej w zaświatach, bo tak bardzo pragnie ją ujrzeć, choć na chwilę. Wszelkie pytania do córki są wołaniem, ale autor nie ma pewności czy zostanie usłyszany.

Orszulo moja wdzięczna, gdzieś mi się podziała?
 W którą stronę, w którąś się krainę udała?
 Czyś ty nad wszystkie nieba wysoko wniesiona
 I tam w liczbę aniołków małych policzona?
 Czyliś do raju wzięta? Czyliś na szczęśliwe
 Wyspy zaprowadzona? Czy cię przez teskliwe
 Charon jeziora wiezie i napawa zdrojem
 Niepomnym, że ty nie wiesz nic o płaczu mojem?
 Czy, człowieka zrzucawszy i myśli dziewicze,
 Wzięłaś na się postawę i piórka słowicze?
 Czyliś się w czyścisku czyścisz, jeśli z strony ciała
 Jakakolwiek zmazeczka na tobie została?

Czyś po śmierci tam poszła, kędyś pierwszej była,
Niześ się na mą ciężką żalność urodziła?
Gdziekolwiek jest, jeśliś jest, lituj mej żalności,
A nie możesz li w onej dawnej swej całości,
Pociesz mię, jako możesz, a staw' się przede mną
Lubo snem, lubo cieniem, lub marą nikczemną!

J. Kochanowski, *Tren X*,
w: *Fraszki, pieśni, treny*,
wyd. Ibis, Poznań 2008,
s. 92.

Jan Kochanowski niewątpliwie cierpi po stracie córki. Jej śmierć doprowadza go do kryzysu religijnego. Kwestionuje on wszystkie wyniki podjętych rozważań. Buntuje się przeciwko braku niepodważalnej informacji o losie jego córki, choć tak bardzo chce uzyskać pocieszenie w swoim monologu.

III. NAUCZANIE RELIGIJNE

3.1. NAUCZANIE PAPIESKIE

Drogi chory bracie! Jeżeli ktoś lub coś każe ci sądzić, że jesteś już u kresu, nie wierz w to! Jeżeli znasz odwieczną Miłość, która cię stworzyła, to wiesz także, że w twoim wnętrzu mieszka dusza nieśmiertelna. Różne są w życiu „pory roku”; jeżeli czujesz akurat, że zbliża się zima, chciałbym, abyś wiedział, że nie jest to pora ostatnia, bo ostatnią porą twojego życia będzie wiosna: wiosna zmartwychwstania. Całość twojego życia sięga nieskończenie dalej niż jego granice ziemskie: czeka cię niebo.

Jan Paweł II, *Czeka nas niebo*. Przemówienie do chorych wygłoszone w czasie podróży apostolskiej do Fatimy, Fatima, 12-13.05.2000, „L'Osservatore Romano” (wyd. polskie) 2000, nr 7-8, s. 9.

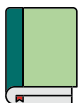
Benedykt XVI, enc. *Spe salvi*, 37, wyd. M, Kraków 2007.

Por. Mt 8,17; 25,36;
Łk 6,19; 7,16; Mk 5,34,36;
6,12-13; 7,32-36; 8,22-25;
9,23; 16,17-18; J 9,6n; 13,1.

Por. KKK 1006-1015;
1038-1040; 1045; 1049;
1420; 1500-1505.

Możemy starać się ograniczyć cierpienie, walczyć z nim, ale nie możemy go wyeliminować. Właśnie tam, gdzie ludzie, usiłując uniknąć wszelkiego cierpienia, starają się uchylić od wszystkiego, co może powodować ból, tam, gdzie chcą zaoszczędzić sobie wysiłku i bólu związanego z prawdą, miłością, dobrem, staczają się w życie puste, w którym być może już prawie nie ma bólu, ale coraz bardziej dominuje mroczne poczucie braku sensu i zagubienia. Nie unikanie cierpienia ani ucieczka od bólu uzdrowia człowieka, ale zdolność jego akceptacji, dojrzewania w nim, prowadzi do odnajdywania sensu przez zjednoczenie z Chrystusem, który cierpiał z nieskończoną miłością.

3.2. PISMO ŚWIĘTE

Choruje ktoś wśród was? Niech sprowadzi kapłanów Kościoła, by się modlili nad nim i namaścili go olejem w imię Pana. A modlitwa pełna wiary będzie dla chorego ratunkiem i Pan go podźwignie, a jeśli by popełnił grzechy, będą mu odpuszczone (Jk 5,14-15).

3.3. KATECHIZM KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO

Śmierć jest kresem życia ziemskiego. Czas jest miarą naszego życia; w jego biegu zmieniamy się i starzejemy. Jak w przypadku wszystkich istot żyjących na ziemi, śmierć jawi się jako normalny koniec życia. Ten aspekt śmierci jest pewnym przynagleniem dla naszego życia; pamięć o naszej śmiertelności służy także jako przypomnienie, że mamy tylko ograniczony czas, by zrealizować nasze życie. „Pomnij... na Stwórcę swego w dniach swej młodości... zanim wróci się proch do ziemi, tak jak nią był, a duch powróci do Boga, który go dał” (Koh 12,1.7) (KKK 1007).

IV. LITERATURA PRZEDMIOTU

Benedykt XVI, enc. *Spe salvi*, wyd. M, Kraków 2007.

- Brusiło J., *Życie bez bólu? Chrześcijański sens cierpienia a przeciwbólowe działania medycyny*, wyd. Bratni Zew, Kraków 1996.
- Cierpienie i śmierć*, red. A. J. Nowak, wyd. Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 1992.
- Jan Paweł II, *Katecheza cierpienia*. Przemówienia Ojca Świętego Jana Pawła II wygłoszone podczas pierwszych pięciu audiencji ogólnych po zamachu w dniu 13 maja 1981, Watykan 1981.
- Jan Paweł II, *Czeka nas niebo*. Przemówienie do chorych wygłoszone w czasie podróży apostołskiej do Fatimy, Fatima, 12-13.05.2000, „L'Osservatore Romano” (wyd. polskie) 2000, nr 7-8, s. 8-9.
- Kebers C., *Jak mówić o cierpieniu i śmierci?*, wyd. WAM, Kraków 1994.
- Kołodziejczyk H., *Współczesne spojrzenie na tajemnicę cierpienia*, wyd. Diecezjalne, Sandomierz 2003.
- Kongregacja Nauki Wiary, *Katechizm Kościoła Katolickiego*, wyd. Pallottinum, Poznań 2002.
- Olechnik S., *Teologia moralna życia osobistego*, wyd. Diecezjalne, Włocławek 1999.
- Ostrowska A., *Śmierć w doświadczeniu jednostki i społeczeństwa*, wyd. Instytut Filozofii i Socjologii PAN, Warszawa 1997.
- Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*. Biblia Tysiąclecia, wyd. Pallottinum, Poznań 2012.
- Ratzinger J., *Śmierć i życie wieczne*, Instytut Wydawniczy PAX, Warszawa 2000.
- Sens choroby, sens śmierci, sens życia*, red. H. Bortnowska, Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, Kraków 1993.
- Wróbel J., *Człowiek i medycyna. Teologiczno-moralne podstawy ingerencji medycznych*, wyd. Księży Sercanów, Kraków 1999.

